

Saara Laaksonen

Sadutuksesta käytäntöön

Lasten osallisuutta vahvistamassa varhaiskasvatuksessa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

2.11.2017

Tekijä Otsikko Sivumäärä Aika	Saara Laaksonen Sadutuksesta käytäntöön – Lasten osallisuutta vahvistamassa varhaiskasvatuksessa 30 sivua + 2 liitettä 2.11.2017
Tutkinto	Sosionomi AMK
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosionomi AMK
Ohjaajat	Lehtori Anna-Riitta Mäkitalo Lehtori Ulla Saukkonen
<p>Opinnäytetyö käsittelee sadutusta menetelmänä lasten osallisuuden vahvistamiselle varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena oli tuoda näkyväksi osallisuuden merkitys lapsille. Lisäksi tavoitteena oli tuottaa varhaiskasvatuksen kentälle toimintamenetelmä, jota hyödyntämällä lasten toiveet, ajatukset ja kiinnostuksen kohteet voidaan ottaa huomioon varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Opinnäytetyö toteutettiin helsinkiläisessä päiväkodissa 5-vuotiaiden ryhmässä.</p> <p>Opinnäytetyön keskeisimmät teoreettiset käsitteet olivat osallisuus, lasten osallisuus sekä sadutus. Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin lasten projektina. Lapsia sadutettiin ensin yksilösadutuksella kolme kertaa. Sadutuksen tultua tutuksi lapsia sadutettiin vielä ryhmänä. Ryhmäsadutuksen tuotoksen pohjalta lapset askartelivat omat prinsessansa. Askartelutuokion jälkeen lapset pääsivät harjoittelemaan päiväkodin digikameran käyttöä ja kuvaamaan työnsä. Kuvaamisen jälkeen lapset saivat siirtää kuvat tietokoneelle sekä tulostaa ne itselleen kasvun kansioihinsa. Projektin lopuksi lasten kanssa arvioitiin projektin onnistumista keskustelemalla.</p> <p>Projektin kaikki vaiheet onnistuivat erittäin hyvin. Lapset innostuivat satujen kertomisesta, he osallistuivat sadutushetkiin aktiivisesti sekä motivoituivat kertomaan satuja sadutustuokioiden ulkopuolellakin. Lasten kiinnostuksen kohteisiin liittynyt askartelu oli lasten mieleen ja he sitoutuivat toimintaan hyvin. Projektin aikana lapset oppivat kuuntelemaan toisiaan sekä antamaan tilaa muiden ajatuksille. Kokonaisuudessaan projektista tuli kattava esimerkki siitä, millä tavalla lasten osallisuutta pystytään vahvistamaan varhaiskasvatuksessa. Toivottavasti opinnäytetyö antaa vinkkejä varhaiskasvatuksessa työskenteleville lasten osallisuuden vahvistamisesta ja moni innostuisi sadutuksen käytöstä lasten äänen kuuluviin tuomiseksi.</p>	
Avainsanat	osallisuus, lasten osallisuus, sadutus, varhaiskasvatus

Author Title	Saara Laaksonen From storycrafting to practice – Amplifying children’s participation in early childhood education
Number of Pages Date	30 pages + 4 appendices 2 November 2017
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Program	Social Services
Specialization option	Bachelor of Social Services
Instructors	Anna-Riitta Mäkitalo , Senior Lecture Ulla Saukkonen, Senior Lecture
<p>This Bachelor’s Thesis deals with storycrafting as a method for amplifying children’s participation in early childhood education. The aim was to express the importance of children’s participation and produce the method which could be used in early childhood education to find children’s wishes, thoughts and interests. The results can be used for planning and fulfilling the daily activities in early childhood education. This Bachelor’s Thesis was carried out in one day care center in Helsinki.</p> <p>The theoretical part of the thesis addresses the following topics: participation, children’s participation and storycrafting. This thesis is practice-based thesis.</p> <p>The thesis was carried out as a project, where the children were solely involved. The children were storycrafted both alone and in a group. After storycrafting children were able to make handcrafts about the common theme of the group’s fairy tale: princesses. Finally children started to practice the use of digital camera and they took pictures of their handcrafts. At the end of the project the children were able to estimate the project itself through conversation.</p> <p>The project was very successful. The children were excited about storytelling. They participated to the storycrafting moments actively and they were motivated to tell the fairy tales outside of the project as well. The theme of handcrafting inspired the children and they enjoyed crafting their princesses. During the project the children were able to learn about listening to one another and giving space for everyone’s thoughts. All in all the project produced a comprehensive example of how children’s participation can be amplified in early childhood education. Hopefully this Bachelor’s Thesis gives ideas for those who work with children and hopefully many of them get excited about storycrafting.</p>	
Keywords	participation, children’s participation, storycrafting, early childhood education

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Miksi osallisuus?	3
2.1	Osallisuuden määritelmä	3
2.2	Syitä opinnäytetyön taustalla	3
3	Lapsen osallisuus	5
3.1	Mitä on lapsen osallisuus?	5
3.2	Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa	7
3.3	Henkilökunnan rooli osallisuuden edistämisessä	10
4	Sadutus	12
4.1	Mitä on sadutus	12
4.2	Sadutuksen merkitys	13
5	Oppimisen alueet	16
5.1	Kuvataidekasvatus	16
5.2	Monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen	17
6	Lasten osallisuuden vahvistaminen päiväkodin arjessa	18
6.1	Projektin suunnittelu	18
6.2	Projektin toteutus	19
6.2.1	Satuja prinsessoista	19
6.2.2	Prinsessoiden askartelua	20
6.2.3	Prinsessoiden taltiointi	21
6.3	Projektin arviointi	22
6.3.1	Sadutus	22
6.3.2	Askartelu	23
6.3.3	Kuvien ottaminen ja tulostaminen	24
7	Pohdinta	26
	Lähteet	28
	Liitteet	
	Liite 1. Lupakysely lasten vanhemmille	
	Liite 2. Ryhmäsadutuksen tuotos	

Kuviot

Kuvio 1. Roger Hartin lasten osallisuuden portaat.

Kuvio 2. Prinsessa Ruusunen. Tyttö 5v.

Kuvio 3. Prinsessa Tähtäpää. Tyttö 5v.

1 Johdanto

Uudistuneen varhaiskasvatuslain myötä päiväkodissa 3 vuotta täyttäneiden kokopäivähoidossa olevien lasten ryhmässä voi olla samanaikaisesti paikalla 21 lasta. Suuressa ryhmässä jokaisen lapsen toiveita ei aina ole helppoa ottaa huomioon päiväkodin kiireisessä ympäristössä. Työntekijöiden voi olla välillä helpompia toimia omien halujensa mukaan enemmän kuin niin, että jokaiselta lapselta tiedusteltaisi, mitä hän haluaa. Kiireestä huolimatta olisi kuitenkin tärkeää, että lapsille mahdollistettaisi osallistuminen heitä koskeviin asioihin.

Päiväkotia on monelle lapselle ensimmäisiä ympäristöjä kodin ulkopuolella, jossa he saavat kokemuksia vaikuttamisesta ja osallisina olemisesta. Tästä syystä onkin tärkeää, että lapset pääsevät harjoittelemaan yhteisössä osallisena olemista, omien ajatusten ja mielipiteiden ilmaisua sekä pääsevät vaikuttamaan heitä koskeviin asioihin.

Lasten toiveiden ja ajatusten esille saaminen ei aina ole helppoa. Lapsien voi olla vaikea vastata aikuisen kysymykseen siitä, mitä he haluaisivat tehdä tai mitä mieltä he jostain asiasta ovat. On tärkeää, että varhaiskasvattajilla on keinoja saada lasten mielipiteet selville, jotta toiminta on lapsilähtöistä, lasten toiveisiin ja tarpeisiin vastaavaa.

Suomessa on kehitetty satuihin perustuva menetelmä, sadutus. Sen tarkoituksena on antaa lapselle tilaa kertoa oma satunsa ilman aikuisen ohjausta. Lasten kertomista saduista voi havaita heidän ajatuksiaan ja tulkintojaan maailmasta, heidän kiinnostuksen kohteitaan sekä mietityttäviä asioita. Sadutus toteutetaan pyytämällä sadutettavaa kertomaan tarina, joka kirjataan sanasta sanaan ylös ja lopuksi luetaan.

Opinnäytetyössäni haluan sadutus-menetelmää käyttäen tuoda lasten kiinnostuksen kohteita ja mielipiteitä esille, jotta niitä voidaan hyödyntää toiminnan suunnittelussa. Toteutan opinnäytetyöni helsinkiläisessä päiväkodissa 5-vuotiaiden ryhmässä lasten projektina, johon kuuluu sadutustuokiot sekä saduista tulevien aiheiden käyttäminen toiminnassa. Aloitan projektin keskittymällä aluksi yksilösadutukseen ja tämän jälkeen ryhmän yhteiseen ryhmäsadutukseen. Sadutustuokioiden jälkeen suunnittelen lapsille toiminnan, jossa näkyvät heidän saduistaan nousseet teemat.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutustuttaa lapset sekä varhaiskasvattajat sadutusmenetelmään lasten osallisuutta vahvistavana työtapana. Käsittelen opinnäytetyössäni lasten osallisuutta ja sen merkitystä sekä sadutusta niin kirjallisuudesta saadun teorian pohjalta kuin myös lasten projektin kautta.

Opinnäytetyöni tavoitteena on tuoda varhaiskasvattajille näkyväksi yhdenlainen toimintamalli lasten ajatusten, mielipiteiden ja kiinnostuksen kohteiden löytämiseksi, jotta heidän osallisuuttaan varhaiskasvatuksen toiminna suunnittelussa, toteutuksessa sekä arvioinnissa voidaan vahvistaa. Tavoitteena on myös tuoda ilmi varhaiskasvatuksen kentälle menetelmä, jota voidaan hyödyntää arjessa ilman suuria resursseja, mutta jolla pystytään keräämään tietoa lapsesta toiminnallisoin keinoin. Uskon, että opinnäytetyöprosessi antaa minulle uudenlaisia toimintatapoja lasten kanssa työskentelylle sekä syventää omaa ammatillista osaamistani.

2 Miksi osallisuus?

2.1 Osallisuuden määritelmä

Yleisellä tasolla osallisuus määritellään tunteena, joka syntyy ihmisen ollessa osallisena jossakin yhteisössä. Tällaisia yhteisöjä muodostuu esimerkiksi opiskelu-, työ- ja harrastustoiminnan kautta. Osallisuus yhteisöissä näkyy jäsenten välisenä arvostuksena, tasavertaisuutena ja luottamuksena sekä mahdollisuutena päästä vaikuttamaan. Yhteiskunnallisella tasolla osallisuuden katsotaan tarkoittavan jokaisen oikeutta terveyteen, koulutukseen, työhön, toimeentuloon, asuntoon ja sosiaalisiin suhteisiin. Kansallisella tasolla osallisuus taas merkitsee jokaisen oikeutta osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin sekä yhteiskunnan kehitykseen. (Hyvinvointi- ja terveyserot 2017.) Osallisuus on kokemus siitä, että kuuluhun johonkin. Se on tunne siitä, että omilla ajatuksilla ja omalla toiminnalla on merkitystä ja niillä voi vaikuttaa. Keskeisessä roolissa osallisuuden tukemisessa on mahdollisuuksien luominen, ei siihen velvoittaminen. (Meriluoto – Marila-Penttinen 2015: 7–9.)

2.2 Syitä opinnäytetyön taustalla

Varhaiskasvatustalaki velvoittaa lasten osallisuuden mahdollistamisen varhaiskasvatuksessa. Laissa lasten osallisuus mainitaan seuraavasti:

Lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla (Laki lasten päivähoitoa koskevan lain muuttamisesta 580/2015 7 b §).

Lasten ja nuorten mielestä on tärkeää tulla kuulluksi. Kuitenkin monet lapset ja nuoret kertovat, etteivät aikuiset ole aidosti kiinnostuneita heidän mielipiteistään. Heidän mukaansa aikuiset kuuntelevat, mutta eivät ota tosissaan heidän sanomisiaan. Todellisuudessa lapsilla ja nuorilla on paljon ideoita ja tietoa, joita aikuisilla ei ole ja joita tulisi hyödyntää lasten ja nuorten kanssa toimittaessa. (Karlsson 2005: 9.)

Jokaisella lapsella on oikeus ilmaista itseään ja omia mielipiteitään sekä tulla ymmärretyksi, vaikka yhteistä kieltä ei olisi. Lapsella on oikeus kokea yhteisöllisyyttä sekä kuulua ryhmään. Lapsen osallisuus ja vuorovaikutus ryhmän muiden lasten sekä henkilökunnan kanssa tukevat heidän oppimistaan sekä mahdollistavat kokemuksen ryhmään kuulumisesta. Kokemus yhteisöön kuulumisesta on lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisessä roolissa. (Helsingin kaupunki 2017: 8, 15.) Päiväkotikäisten lasten mielipiteitä ja toiveita voi olla vaikea selvittää, minkä vuoksi varhaiskasvattajilla tuleekin olla käytössään erilaisia menetelmiä näiden asioiden selvittämiseksi.

3 Lapsen osallisuus

3.1 Mitä on lapsen osallisuus?

”Osallisuus on jotain, mikä kuuluu kaikille. Aina.” (Kauppinen – Sommers-Piironen – Vainio – Mäkelä – Vilmilä – Kataja 2013). Ihmisellä on oikeus saada tietoa itseä koskevista suunnittelmista, päätöksistä, toimenpiteistä ja edellämainittujen asioiden perusteluista. Hänellä tulee myös olla mahdollisuus ilmaista mielipiteensä sekä vaikuttaa näihin asioihin. Nämä asiat muodostavat osallisuuden. Osallistuminen suunnitteluun, toimintaan ja arviointiin konkretisoi osallisuuden. (Lastensuojelun käsikirja 2016.)

YK:n lasten oikeuksien sopimuksen mukaan lapseksi katsotaan kaikki alle 18-vuotiaat, mikäli muissa lapseen soveltuvissa laeissa täysi-ikäisyyttä ei saavuteta aiemmin (Yleissopimus lapsen oikeuksista n.d.). Tässä työssä keskityn kuitenkin alle kouluikäisiin, eli alle seitsemän vuotiaisiin varhaiskasvatukseen osallistuviin lapsiin.

Lapsella on oikeus olla mukana vaikuttamassa häntä koskeviin päätöksiin. Lapsen osallisuus tarkoittaa sitä, että hän voi olla mukana määrittelemässä, toteuttamassa ja arvioimassa häneen kohdistuvaa toimintaa. Osallisuus omassa yhteisössä on merkittävä tekijä ihmisen identiteetin, eli sen, millaisena ihminen itsensä käsittää (Suomen mielenterveysseura n.d), kehittymisen kannalta. Kun lapsi pääsee jo nuorena vaikuttamaan itseään koskettaviin asioihin, oppii hän elämään ja olemaan toisten kanssa. (Lastensuojelun käsikirja 2016.)

Lasten osallisuus on merkittävä lasten hyvinvointiin ja lasten oikeuksien toteutumiseen vaikuttava tekijä. Osallistamalla lapsia, turvataan heidän mielipiteidensä huomioiminen ja kuulluksi tuleminen. Osallisuus on lasten mahdollisuutta tuoda esille omia mielipiteitään ja näkemyksiään, vaikuttaa ja edistää muutosta. (Lasten osallisuus 2016.)

Osallisuudella on katsottu olevan lapsille monia myönteisiä merkityksiä. Lasten saadessa pohtia omia kokemuksiaan, näkemyksiään ja arvostuksiaan yhdessä muiden kanssa sekä osallistua suunnitteluun, arviointiin, ja toiminnan toteutukseen, heidän

kykynsä reflektoida omaa ajatteluaan lisääntyä, käsitys itsestä selkeytyy, itseluottamus kasvaa sekä taidot toimia yhteisön jäsenenä kehittyvät. (Turja 2011: 52.)

Suomen perustuslaissa mainitaan lasten osallistuminen seuraavasti:

Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti (Suomen perustuslaki 731/1999 § 6).

Lapsilla on mahdollisuus osallisuuteen vain aikuisen avulla, sillä heillä ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä samalla tavalla kuin aikuisilla. Tästä syystä lasten osallisuus on aikuisen vastuulla. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan tulee huomioida lapsilähtöinen toimintatapa kaikessa toiminnassa. Lapsen osallisuuden kulmakivinä ovat lapsen näkeminen ja kohtaaminen. Osallisuus ei kuitenkaan velvoita osallistumaan. Lapsen tulee voida kieltäytyä osallistumasta tuntee silti olevansa hyväksytty. (Matikka 2015: 11.)

Aikuiset ovat suuressa roolissa lasten osallisuuden mahdollistajina. Aikuisten tulee olla valmiita toimimaan yhdessä lasten kanssa kuunnellen heitä ja heidän mielipiteitään. Osallisuus muodostuu monista eri tekijöistä. Lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua eri tilanteisiin, mutta yhtälailla hänellä tulee myös olla oikeus kieltäytyä osallistumasta. Lapsella tulee myös olla mahdollisuus saada tietoa asioista kehitystään vastaavalla tavalla. Hänelle tulee antaa mahdollisuus vaikuttaa häntä koskevien asioiden suunnitteluun ja toteutukseen. Lapsen äänen kuuleminen on myös tärkeää. Hänelle tulee antaa mahdollisuus ilmaista itseään omalla tavallaan niin, ettei aikuinen puhu hänen puolestaan. Mikäli lapsi ei itse uskalla tai kykene ilmaisemaan itseään, tulee häntä tukea ja auttaa omien mielipiteidensä selvittämisessä ja ilmaisemisessa. Lisäksi lapselle tulee antaa mahdollisuus tehdä itsenäisiä päätöksiä koskien hänen omaa elämäänsä hänen kehitystasonsa huomioiden. (Lastensuojelun käsikirja 2016.)

Aikuisen toimintatapa vaikuttaa paljon siihen, millä tavoin lapsi nähdään toiminnan osallistujana. Itseään vahvistavaa toimintatapaa käytettäessä aikuinen on toiminnassa aktiivisena osapuolena ja lapsi toiminnan kohteena. Aikuinen poimii lapsen puheesta omia mielipiteitään tukevia asioita ja ajatuksia. Huomioitavat asiat perustuvat aikuisen ennakkokäsityksiin ja näin lapsen oma näkökanta on merkityksetön. Kasvatus ja opetus perustuvat useimmiten vaikuttamaan pyrkivään toimintatapaan. Siinä aikuisen

päämääränä on muuttaa tai kehittää lasta, hänen mielipiteitään tai tapaansa toimia suuntaan, jota hän pitää itelleen tärkeänä. Lapsi nähdään puutteellisena toiminnan kohteena, johon aikuinen aktiivisesti pyrkii toiminnallaan vaikuttamaan. Lasten osallisuutta lisäävä ja tukeva toimintatapa on vastavuoroinen ja kohtaava, osallistava toimintatapa. Siinä lapsen ajatukset ja asiat, joihin lapsen tuottama tieto perustuu, ovat aikuisen kiinnostuksen kohteina. Lähtökohtana ovat kysymykset siitä, millaisia ajatuksia ja perusteluja lapsella on ja millaisia tapoja hänellä on tuottaa tietoa. Tällä tavalla aikuinen saa tietoa lapsista, joiden kanssa hän työskentelee. Lapsi ei ole arvioinnin kohteena eikä toiminta perustu lapsen puutteisiin. Toisin kuin kahdessa edeltävässä toimintatavassa, kohtaava ja kumppanuuteen perustuva toimintatapa on vastavuoroista, jossa sekä aikuinen että lapsi ovat aktiivisia, osaavia ja luovia toimijoita sekä tiedon ja kulttuurin tuottajia. (Karlsson 2005: 36 – 38.)

3.2 Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa

Lasten osallisuutta on kritisoitu varhaiskasvatuksen kentällä käytännön työtä tekevien toimesta. Perusteluina on käytetty pääsääntöisesti joko lasten suojellusta näkökulmaa tai aikuisen auktoriteetin säilyttämisen näkökulmaa. Osallisuutta on kritisoitu esimerkiksi väittämällä, että lapsilta vaaditaan jo muutenkin liikaa itsenäisyyttä ja vastuunkantamista, vaikka he eivät vielä kykene sellaiseen ajatteluun ja päätöksentekoon, joita osallisuus edellyttää. On myös tuotu esiin näkökulma, jonka mukaan lapset saavat päättää jo liikaakin asioista ja osallisuuden vahvistamisen sijaan täytyisi keskittyä rajojen asettamiseen sekä aikuisen kasvatusvastuun kasvattamiseen. Perusteluiden taustalta löytyy erilaisia näkemyksiä lapsuuden perusolemuksesta sekä osallisuuden tarkoituksesta ja tavoitteista. Lisäksi moni varhaiskasvattaja kokee, että lapsen osallistamiselle toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen ei ole riittävästi aikaa eikä resursseja. (Turja 2010: 25.)

Jo vuosia on puhuttu lapsilähtöisestä pedagogiikasta, jossa lapset pääsevät vaikuttamaan toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Varhaiskasvattajat ovat kuitenkin kokeneet tilan antamisen lapsille vaikeaksi. Toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin sijaan lapsille on annettu aikaa vapaalle leikille, jonka katsotaan olevan se hetki, jossa lapset pääsevät vaikuttamaan ja toimimaan itsenäisesti. Vapaan leikin aikana on kuitenkin myös vaara sille, että aikuinen hylkää lapset keskenään leikkimään, vaikka lapset toivoisivatkin aikuisen olevan mukana jakamassa leikin maailmaa. On myös havaittu, että aikuiset reagoivat lasten aloitteisiin vain siinä

tapauksessa, kun lapset itse tulevat pyytämään jotain. Sen sijaan esimerkiksi koko viikon etukäteensuunnittelu yhdessä lasten kanssa on harvinaisempaa. (Turja 2010: 31.)

Varhaiskasvatusta tarjoavissa palveluissa on otettava huomioon lasten etu ja oikeus osallisuuteen. Tämä tarkoittaa sitä, että lasten tulee voida ilmaista mielipiteensä ja tulla kuulluksi, sekä saada tietoa heitä koskevissa asioissa. Mahdollistamalla lapsille kuulluksi tuleminen ja osallistuminen he oppivat, että osallistumalla saa ja voi vaikuttaa. Tämä on lähtökohtana lasten kasvulle kohti yhteisöllisyyttä ja osallistuvaa kulttuuria. (Komulainen 2014: 22.)

Varhaiskasvatusta tarjoavissa palveluissa onkin ryhdytty kiinnittämään entistä enemmän huomiota lasten kuulemiseen ja osallisuuteen. Varhaiskasvatuksessa on siirrytty tukemaan lasten ryhmään kuulumista ja yhteistä toimintaa yksilöllisyyden sijaan. Tämä suunnanmuutos juontaa juurensa käsityksestä, jonka mukaan osallisuus liittyy vahvasti yhteisöllisyyteen. Täytyy kuitenkin erottaa toisistaan käsitteet osallistuminen ja osallisuus. Osallistuminen voi olla alku osallisuudelle. Esimerkiksi lapsi, jolla on vaikeuksia sosiaalisten suhteiden luomisessa, saattaa saada myönteisiä kokemuksia ryhmään kuulumisesta osallistumalla aikuisten suunnittelemaan, ryhmän yhteiseen toimintaan. Osallisuudella on kuitenkin suurempi merkitys kuin osallistumisella. Osallisuus on yhteisöllisyyttä, jossa osallistujat ovat tasavertaisina suunnittelemassa ja toteuttamassa toimintaa. Syvimmillään se tarkoittaa sitä, että ihminen kokee tulevansa kuulluksi ja saa vaikuttaa häntä itseään koskeviin asioihin osallistumalla yhteisössään asioiden suunnitteluun, päätöksentekoon ja toteutukseen. Pienille lapsille koti ja päiväkotit ovat ensimmäisiä paikkoja, joissa he saavat kokemuksia osallisuudesta. Päästessään vaikuttamaan näissä ympäristöissä toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen turvallisesti yhdessä aikuisen kanssa, he rakentavat tietoa, kulttuuria ja omaa identiteettiään yhdessä muiden ryhmän jäsenten kanssa, sekä kokevat olevansa arvokkaita itsenään, lapsina. (Turja 2011: 46–48.)

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma nostaa lapsen osallistumisen ja vaikuttamisen yhdeksi keskeiseksi laaja-alaisen osaamisen osa-alueeksi. Se painottaa varhaiskasvatuksen tehtävää tukea lapsen osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä oma-aloitteisuuteen kannustamista. Tärkeää näiden taitojen kehittymiselle on lapsen arvostava kohtaaminen, kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen. Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma velvoittaa henkilöstöä huolehtimaan siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistamalla lapset toiminnan

sunnittelun, toteutukseen ja arviointiin, he oppivat vuorovaikutustaitoja, sääntöjen ja sopimusten merkitystä sekä luottamuksen tärkeyttä. (Helsingin kaupunki 2017: 24.)

Osallisuudenkokemuksia lapset saavat, kun he pääsevät tekemään valintoja ja päätöksiä sekä kokevat olevansa päätöksentekijöitä. Myös tieto siitä, että heillä on valinnanvapaus, lisää kokemusta osallisuudesta. Henkilökunnan rooli lasten kokemaan osallisuuteen on merkittävä. Mikäli kasvattaja on valmis antamaan lapselle mahdollisuuden osallistua päätöksentekoon, tukee hän lapsen osallisuutta. Lapset kokevat pystyvänsä vaikuttamaan varhaiskasvatuksessa leikkeihin sekä ulkoiluun. Näissä tilanteissa lapsilla on mahdollisuus päättää ja toimia ilman aikuisen ohjausta yhdessä kaverin kanssa. Lasten mukaan aikuinen toimii leikeissä avustajana sekä lasten toiminnan valvojana osallistuen välillä mukaan leikkiin. Ohjattuihin toimintatuokioihin lapsilla ei mielestään ole mahdollisuutta vaikuttaa, vaan toiminta on aikuisen suunnittelemaa. Lapset toivovat vaihtelevuutta varhaiskasvatuspäivien toimintaan. He toivovat, että toiminnan suunnitteluun pääsisi osallistumaan omien valintojen sekä toiminnan vapaaehtoisuuden kautta. (Virkki 2015: 103– 06.)

Jotta lapset voidaan ottaa mukaan toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen, on ensin selvitettävä, millaisia ajatuksia ja toiveita heillä on. Usein ensimmäisenä aikuiselle tulee mieleen kysyä asiaa lapsilta itseltään. On kuitenkin huomattu, että lapsilta suoraan kysyminen ei välttämättä takaa täysin todenmukaista vastausta. Lapsilla on tarve vastata aikuisen odotuksiin ja osallistua keskusteluun toivotulla tavalla. Tästä syystä sen sijaan, että lapset pohtisivat vastauksensa asiasisältöä, he miettivät mitä heidän tulisi aikuisen mielestä vastata. Sen lisäksi lapset ovat tottuneet, että aikuiset esittävät heille kysymyksiä, joihin he jo tietävät vastauksen. Lapset vastaavat usein kysymyksiin lyhyesti, jolloin aikuinen joutuu esittämään lisäkysymyksiä ja kaivamaan tietoa lapselta. Tämänlainen kuulustelua muistuttava keskustelu ei innosta lasta luovaan pohtimiseen. Täytyy myös muistaa, että lapset saattavat ajatella hyvin eri tavalla kuin aikuiset. Voikin olla, etteivät aikuiset edes osaa kysyä niitä asioita, jotka ovat tärkeitä lapselle. On myös huomattu, että mitä enemmän aikuiset kyselevät, sitä vähemmän lapset kysyvät. Sama pätee myös toisinpäin: mikäli aikuinen kyselee vähemmän, on lapsilla enemmän tilaa kysymyksille, pohtimiselle ja ihmettelylle. Paras mahdollinen tilanne syntyy, kun molemmat keskustelun osapuolet ovat aidosti kiinnostuneita siitä, mitä toinen ajattelee. Tämä innostutaan molempia osapuolia pohtimaan ja tuomaan esiin erilaisia näkökulmia yhdessä. Tämän tyyppinen keskustelu perustuu vastavuoroisuuteen ja kumppanuuteen. (Karlsson 2005: 34 – 36.)

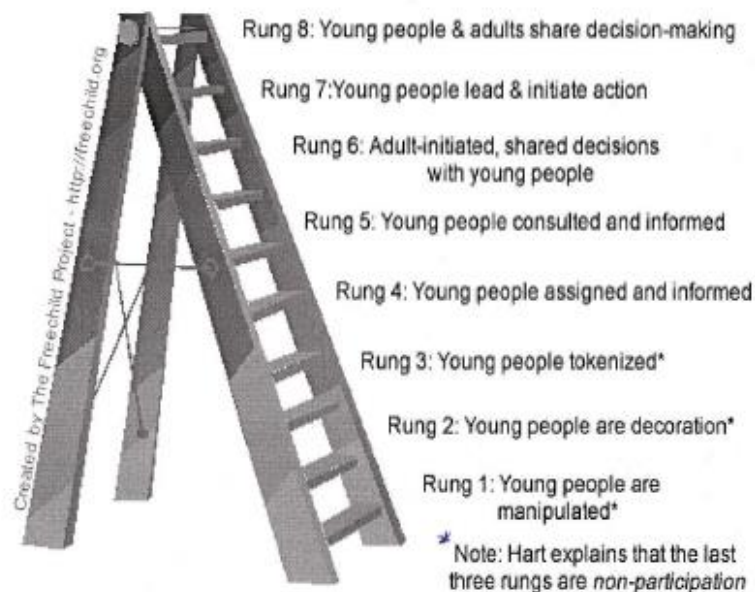
Lapsia osallistettaessa, tulisi varmistaa, että lasten kuuleminen ja toiminta otetaan vakavasti sekä heidän näkemyksiään arvioidaan. Mahdollisuuksien mukaan olisi myös tärkeää, että näitä näkemyksiä käytettäisiin käytännön toimenpiteisiin. Mikäli lasten toiveisiin ei pystytä vastaamaan, on tärkeää selittää tilanne lapselle. Aikuisten ymmärrys lasten osallisuuden merkityksestä on ensisijaisen tärkeää, jotta toimintatapoja varhaiskasvatuksessa ryhdytään uudistamaan lapsia osallistavaan suuntaan. (Turja 2010: 33.)

3.3 Henkilökunnan rooli osallisuuden edistämisessä

Osallisuuteen ja osallistumisen mahdollistaminen voidaan käsittää vallan näkyväksi tekemisenä ja jakamisena. Ilman vallan jakamista, osallistujat kokevat jäävänsä ilman vaikuttamisen mahdollisuuksia. Valta saatetaan kokea kiusallisena asiana. Kuitenkin ilman sen tiedostamista, näkyväksi tekemistä ja jakamista, osallisuuden edistäminen on mahdotonta. (Meriluoto – Marila-Penttinen 2015: 39–40.)

Lasten osallisuuden tasoja voidaan tarkastella psykologi Roger Hart (1992) kehittämän lasten osallisuutta kuvaavan porrasmallin avulla (Kuvio 1).

Roger Hart's Ladder of Young People's Participation

Adapted from Hart, R. (1992). *Children's Participation from Tokenism to Citizenship*. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre.

Kuvio 1. Roger Hartin lasten osallisuuden portaavat (Voice & influence 2017).

Mallin kahdeksan portaikkoa kuvaavat lasten osallisuuden toteutumisen tasoja. Ensimmäiset kolme porrasta kuvaavat lasten osattomuutta. Näissä portaissa korostuu aikuisen suunnittelema ja toteuttama toiminta, joissa lapset otetaan mukaan näennäisiksi osallistujiksi, ei osallisiksi. Portaita ylemmäs edettäessä lasten osallisuuden toteutuminen vahvistuu. Keskivaiheilla lasten mielipiteitä otetaan huomioon aikuisen suunnittelemassa toiminassa, sekä he pääsevät päättämään asioista aikuisjohtoisesti. Ylimmillä portailla lapsilla on mahdollisuus itsenäisten päätösten tekoon ja he ovat tasavertaisina toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa aikuisen kanssa. (Hart 1992.)

Virkin (2015) tutkimuksen tuloksista selviää, että henkilökunta kokee leikin olevan selkein lasten osallisuuden ilmenemiskaipa. Leikkien teemat ovat lapsista itsestään lähtöisin ja niiden muokkaaminen on mahdollista yhdessä kavereiden kanssa. Henkilökunnan tehtävänä leikissä on ennemminkin leikin kehityksen ja keston tukeminen. Henkilökunnan mukaan lasten osallisuudella toiminnalla tarkoitetaan lasten mielipiteiden ja kykyjen huomioon ottamista sekä lasten yksilöllistä huomioimista. Kaikessa toiminassa lähtökohtana on lasten motivaatio ja innostuneisuus tehdä asioita. Varhaiskasvatuksessa toiminta pyritään pitämään joustavana, jotta sitä voidaan muuttaa lasten ideoiden pohjalta. Lasta osallistavaa toimintaa pidetään tärkeänä, mutta henkilökunnan laatimien suunnitelmien koetaan selkeyttävän sitä. Henkilökunta kuitenkin kokee, että toiminnan suunnittelu ilman lasten osallistumista on helpompaa. (Virkki 2015: 113–115.)

4 Sadutus

4.1 Mitä on sadutus

Sadutusmenetelmä on Suomessa kehitetty sosiaalinen innovaatio (Karlsson 2005: 10). Se on kerronnallinen menetelmä, jossa kertoja luo uuden tarinan yhdessä saduttajan kanssa. Se sopii kaiken ikäisille lapsista vanhuksiin, mutta eniten sitä on käytetty lasten kanssa työskenneltäessä. Sadutuksessa ideana on, että kertoja kertoo saduttajalle tarinaa saduttajan samalla kirjaten kertomusta juuri sellaisena kuin se hänelle kerrotaan. Tämän jälkeen saduttaja lukee tarinan kertojalle, joka saa muokata tarinaa mielensä mukaan juuri niin paljon kuin haluaa. Sadutuksen tarkoituksena on lisätä asiakkaan kuulemistä ja osallisuutta. (Lapset kertovat 2013.) Sadutus lisää saduttajan ja sadutettavan välistä kunnioitusta ja arvostusta. Se on keino päästä sisälle kertojan maailmaan. Sadutuksen avulla voidaan tuoda esille oma mielikuvitus ja tunteet, jolloin se luo työhön aidon vastavuoroisen toimintakulttuurin. (Karlsson 2005: 9.)

Sadutuksessa lapset muokkaavat ajatuksiaan tarinaksi. Sen avulla lapsille annetaan mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun tuomalla esille omia ajatuksiaan, mielipiteitään, kiinnostuksenkohteitaan ja tuntemuksiaan. Sadutuksessa lapsella on päätäntävalta siitä, millainen hänen tarinansa on. (Karlsson 2005: 10.)

Sadutus on keino, jonka avulla lapset ja nuoret pääsevät osallistumaan toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen heille luontaisella tavalla. Se tuo myös esiin lasten ja nuorten oman kulttuuriin, joka usein on aikuisilta piilossa. Sadutus antaa lapselle mahdollisuuden olla näkyvästi tiedon ja kulttuurin tuottaja. Tutkimuksissa on selvinnyt, että sadutusmenetelmän vaikutukset tulevat esiin silloin, kun sadutusta tehdään säännöllisesti luontevana osana toimintaa. (Karlsson 2005: 10.)

Sadutustapahtuma on helppo toteuttaa, eikä se vaadi saduttajalta erikoisia järjestelyitä tai välineitä. On kuitenkin tärkeää, että saduttaja osoittaa sadutettavalle olevansa aidosti kiinnostunut kuuntelemaan ja kuulemaan, mitä hän haluaa omalla tarinallaan kertoa. Ensimmäisillä sadutuskerroilla aikuinen ei anna tarinalle aihetta eikä esitä lisäkysymyksiä. Lapsi tai lapsiryhmä kertoo tarinaa samalla, kun aikuinen kirjaa sen sana sanalta ylös. Aikuisen on tärkeää osoittaa sadutettavalle keskittyvänsä kuuntelemaan ilmein. Saduttaja ei saa puuttua kertomuksen sisältöön, jolloin kertoja saa itse määrittää

tarinan kulun. Lopuksi saduttaja lukee kertomuksen kertojalle, jolloin hän voi vielä halutessaan muuttaa tarinaa. Jotta sadutus onnistuu, täytyy siinä noudattaa tiettyjä periaatteita. Tarkoituksena ei ole pelkästään tarinan tuottaminen ja sen kirjaaminen vaan sadutustilanteessa halutaan antaa lapselle puheenvuoro. Lapselta ei pidä kysyä, haluaisiko hän kertoa tarinan, vaan häntä tulee kehottaa siihen. Kysymys itsessään ohjaa vastausta, kun vastaavasti kehoitus on avoin pyyntö, jolla siirretään vastuu tekemisestä toiselle. Tällä tavoin lapsi saa viestin, että hänen näkökulmiaan halutaan kuulla. Samalla voidaan osoittaa lapselle halu tutustua hänen maailmaansa ja kuulla niistä asioista, joita lapsi pitää itselleen tärkeinä. (Karlsson 2005: 44 – 45.)

Kun perussadutusta, eli sadutusta ilman aihetta on tehty riittävän usein niin, että on saatu luotua kuuntelvan toiminnan kulttuuri, voidaan siirtyä aihesadutukseen. Aihesadutus poikkeaa perussadutuksesta siten, että sadulle on annettu jokin tietty aihepiiri. Lapsilta voidaan esimerkiksi kysyä, liittyykö tekeillä olevaan piirrustukseen jokin tarina. Aihesadutusta käytettäessä on kuitenkin syytä saduttaa lasta säännöllisesti myös hänen itsensä valitsemasta aiheesta. Näin lapsen ja aikuisen välillä säilyy ymmärrys siitä, että myös lapsen omavalintaisia satuja on mielenkiintoista kuunnella. (Karlsson 2005: 47.)

Sadutus on yksinkertainen menetelmä osallistaa lapsia. Sen avulla saadaan tietoa siitä, mitä lapset ajattelevat ja kuinka he hahmottavat ympäröivää maailmaa. Sadutusta voidaan käyttää monenlaisissa tilanteissa tuomaan lasten ääni esille. Sadutuksella saadaan esimerkiksi tietoa siitä, miten lapsi käsittää arjen ja mitä mieltä hän siitä on. (Kauppinen ym.2013.)

Sadutuksella on hyötyä myös aikuisille. Aikuiset oppivat monia asioita saduttaessaan lapsia. Aikuinen saattaa huomata, että asiat, joita hän on pitänyt olennaisina ja tärkeinä, ovat lapsilla täysin erilaisia. Sadutus on väline kuunnella lapsia ja ymmärtää heidän toimintaansa. Se myös helpottaa toiminnan suunnittelemista yhdessä lasten kanssa, sillä sadutuksen aikana lapset tuottavat aikuisten tietoon uutta tietoa heille mieleisistä ja tärkeistä asioista. (Karlsson 2005: 119.)

4.2 Sadutuksen merkitys

Itsetunnolla tarkoitetaan ihmisen omaa näkemystä ja arviota itsestään, joka kehittyy erilaisten kokemusten kautta. Itsetunto alkaa muodotua jo lapsuudessa ja se muovautuu koko elämän ajan (Nuoret 2017). Psykologiassa itsetunto määritellään osaksi ihmisen

minäkuva, joka on rakentunut lapsuuden ja nuoruuden aikana perinnöllisten- ja ympäristötekijöiden vuorovaikutuksessa (Huono itsetunto 2015).

Lasten itsetunto vahvistuu, kun hän saa kertoa tarinoitaan. Yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden kokeminen antavat lapsille rakennusaineita minuuden vahvistamiselle ja itseensä uskomiselle. Sadutus auttaa rauhattomien sekä arkojen ja syrjäänvetäytyvien lasten omanarvontunteen kasvussa. Lisäksi sadutus antaa lapselle hetken, jolloin hän saa aikuisen jakamattoman huomion sekä mahdollisuuden ilmaista itseään. (Karlsson 2005: 133.)

Sadutus antaa paljon niin lapselle kuin aikuisellekin. Lapsi saa kokea tulleen kuulluksi ja arvostetuksi. Hänen itsetuntonsa ja luottamuksensa itseensä vahvistuu, kun hän huomaa pystyvänsä rakentamaan oman tarinansa. Kun sadut luetaan muulle ryhmälle, lisää se ryhmän me-henkeä. Sadutuksen myötä lapsi oppii ilmaisemaan itseään muissakin tilanteissa sekä käsittelemään ajatuksiaan. Aikuinen taas oppii usein uusia asioita lapsesta, hänen mielenkiinnonkohteistaan, toiveistaan ja arkipäivän tapahtumista. Sadutus on aikuiselle väline kuunnella ja ymmärtää lasten toimintaa. Sadutuksesta kumpuava tieto toimii aikuisille hyvänä pohjana toiminnan suunnittelussa. Sadutus on hyvä keino varmistaa, että lapsen ääni kuuluu arjen askareissa. (Karlsson 2015: 119.)

Ryhmän kesken jaettavilla saduilla on monenlaisia merkityksiä. Ryhmälle luettavat toisten ryhmäläisten sadut voivat aikaansaada suvaitsevan ilmapiirin ryhmäläisten välille, jolloin esimerkiksi kiusaamisriski pienenee. Vastavuoroisesti myös kielteiset ajatukset saattavat ottaa vallan. Lastenkin maailmaa ympäröivät väkivaltaiset televisio-ohjelmat ja videopelit sekä sodasta kertovat uutiset. Lapsilla saattaa olla myös omakohtaisia kokemuksia väkivaltaisesta kohtelusta. Mikäli ryhmässä aletaan usein kertomaan raakuuksia sisältäviä tai muita loukkaavia tarinoita, on lasten kanssa syytä keskustella asiasta. Toisten lasten tarinoiden kuunteleminen on tapa asettua toisen asemaan ja myötäelää hänen kokemuksiaan. Myös saduttajan suhtautuminen sadutettaviin ja heidän satuihinsa on merkityksellistä. Mikäli saduttaja käyttää sadutustilannetta vallan välineenä esimerkiksi naureskelemalla halveksivasti tai osoittamalla pettymyksensä lopputulokseen, saattavat lapset kieltäytyä kertomasta mitään. Sadutustilanteet ovat oivallisia ristiriitatilanteiden ratkojia. Mikäli ryhmässä on eripuraa, voidaan ryhmän kesken kertoa yhdessä tarina, jolloin yhteisestä hetkestä

syntyy kokemus siitä, että ryhmä onnistui tekemään jotakin yhdessä. (Karlsson 2005: 139.)

5 Oppimisen alueet

5.1 Kuvataidekasvatus

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelman yhdeksi oppimisen alueeksi nostetaan ilmaisun monet muodot, joka pitää sisällään kuvallisen ilmaisun. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen tukevat lasten oppimista, myönteistä minäkuvaa, sosiaalisia taitoja sekä edistävät lasten valmiuksia jäsentää ja ymmärtää ympäröivää maailmaa. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia ovat keskeisessä roolissa myös lasten eettisen ajattelun kehittymiselle. (Helsingin kaupunki 2017: 37.)

Kuvataidekasvatuksen tavoitteena on kasvattaa lasta sekä taiteen avulla, että taiteeseen. Pääasiallinen tavoite on lapsen luovuuden kehittämisessä sekä eettisessä asennoitumisessa, mutta syvempänä tavoitteena on lapsen kokonaisvaltainen kasvu. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta kuvataidekasvatus tukee lapsen kasvua kulttuurilliseksi osallistujaksi. Kuvataidekasvatus mahdollistaa lapselle aistien ja havaintojen käyttämisen. Aistien ja havaintojen käyttö kuvallisessa työskentelyssä mahdollistetaan erilaisiin materiaaleihin tutustumalla sekä niiden käyttöä harjoittelemalla. Kuvataidekasvatuksessa tärkeintä ei ole kiinnittää huomiota lopputulokseen vaan lapsen luovuuden tukeminen. Luovaan prosessiin kuuluu mielikuvien herättäminen, sillä ne ovat välttämätön osa kuvallisessa työskentelyssä. Lapsi ei vielä kykene luomaan mielikuvia tyhjästä, vaan mielikuvat syntyvät ympäröivästä maailmasta tehtyjen havaintojen pohjalta. Kuvitellessaan lapsi käsittelee havaintojaan, jotka hän tuo näkyviksi kuvallisissa töissään. (Runkonen – Rusanen – Välimäki (toim.) 2009: 48–49.)

Varhaiskasvatuksen kuvataidekasvatus sisältää neljä osa-aluetta: kuvataiteellinen ilmaisu, kuvataiteellinen kokeminen, ympäristön eettinen ja kulttuurinen kokeminen sekä median tarkastelu. Kuvataiteellinen ilmaisu pitää sisällään erilaisien kuvallisten työskentelytapojen harjoittelua, kuten piirtämistä, muovailua, maalaamista ja valokuvausta. Lapsen antaessa kokemukselleen muodon, hän jäsentää havaintojaan ympäröivästä maailmasta sekä tunnistaa omia ajatuksiaan ja tunteitaan. Lapsen itsetuntemuksen syventämisen kannalta on tärkeää, että työn lähtökohtana on hänelle itselleen merkityksellinen teema, kokemus tai tehtävä. (Runkonen – Rusanen – Välimäki (toim.) 2009: 49–50.)

5.2 Monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tänä päivänä monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista osaamista tarvitaan lasten ja perheiden arjessa siinä missä ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on näiden taitojen kehittymisen tukeminen. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkitsemista sekä tuottamista. Perustana toimii käsitys siitä, että tekstit voivat olla erilaisissa muodoissa, kuten kirjoitetussa, puhutussa, digitaalisessa tai audiovisuaalisessa. Monilukutaitoon sisältyy erilaisia lukutaitoja, kuten numeerinen, kuvanlukutaito sekä medialukutaito. Monilukutaito on tärkeässä osassa ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymisen kannalta. Varhaiskasvatuksessa lapset pääsevät tutustumaan erilaisten viestien maailmaan. Lasten kanssa tutkitaan arjen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologian välineisiin. Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään digitaalista dokumentointia esimerkiksi taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. (Helsingin kaupunki 2017: 23.)

Mediakasvatus on osa varhaiskasvatusta. Sen tavoitteena on tuoda esille se, miten lapset voivat olla osallisina erilaisissa mediaympäristöissä. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan mediataitoja sekä kehitetään monilukutaidon yhtä osa-aluetta: kriittistä medialukutaitoa. Varhaiskasvatus tarjoaa lapselle turvallisen oppimisympäristön, jossa eri medioiden käyttöä harjoitellaan yhdessä aikuisen kanssa. Tekemällä lapsi oppii ymmärtämään eri medioita ja niiden ominaispiirteitä sekä saa oman äänensä kuuluviin. (Mediakasvatusseura 2016.)

6 Lasten osallisuuden vahvistaminen päiväkodin arjessa

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli toteuttaa toiminta, jolla voidaan vahvistaa lasten osallisuutta päiväkodin arjessa. Lapsilta on helppo kysyä, mitä he tahtoisivat ja toivoisivat, vastausten huomioiminen käytännössä taas saattaa osoittautua haasteelliseksi. Jokaisella ryhmän lapsella on omat toiveensa ja tarpeensa, jotka tulisi pystyä ottamaan huomioon arjen toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa. Kysyminen on aikuiselle helppo keino antaa lapselle vaikutelma siitä, että hänenkin mielipiteensä otetaan huomioon, mutta pelkkä kysymys ja siihen saatu vastaus eivät vielä takaa toimintaa. Tästä syystä halusin toteuttaa lasten oman projektin, jossa lapsilta lähtöisin olevia ideoita, mielipiteitä ja kiinnostuksen kohteita hyödynnettiin varhaiskasvatuksen oppimisen alueiden toteuttamisessa.

6.1 Projektin suunnittelu

Tarkoitukseni oli suunnitella ja toteuttaa lasten projekti, joka rakentuisi sadutuksen sekä kuvataide- että mediakasvatuksen ympärille. Aihe projektille syntyi omasta kiinnostuksestani lasten osallisuudesta varhaiskasvatuksessa. Toteutin opinnäytetyöni Helsingiläisessä päiväkodissa 5-vuotiaiden ryhmässä toiminnallisena opinnäytetyönä pienryhmätoimintana. Ryhmään valikoitui neljä 5-vuotiaasta lasta, joista kaikki olivat tyttöjä. Päädyin neljän lapsen pienryhmään, sillä koin, että pienemmässä ryhmässä jokainen pääsee osallistumaan tasapuolisesti. Valitsin lapset keskustelemalla yhdessä ryhmän lastentarhanopettajan kanssa sen jälkeen, kun olin esitellyt hänelle suunnitelmani. Katsoimme, että nämä neljä lasta soveltuvat tähän toimintaan parhaiten heidän kielellisten valmiuksiensa takia, sillä suuri osa ryhmän lapsista oli maahanmuuttajataustaisia, joiden suomen kielen taito oli vielä heikkoa. Pyysin ryhmän lastentarhanopettajalta kommentteja suunnitelmastani, mutta hän antoi minulle vapaat kädet toiminnan luomisessa. Kun projektiin osallistuvat lapset oli valittu, pyysin heidän vanhemmiltaan kirjallisen luvan lapsen osallistumiselle opinnäytetyöni toteuttamiseen. Vanhemmille annettu lupakysely löytyy liitteenä (Liite 1).

Opinnäytetyö toteutettiin samanaikaisesti työelämäharjoittelujakseni aikana samassa päiväkodissa, jossa olin harjoittelussa. Opinnäytetyön toiminnan vuoksi mielestäni kyseinen ratkaisu oli paras, sillä harjoittelun aikana opin tuntemaan ryhmän lapset ja he oppivat tuntemaan minut. Näin toiminnan toteuttaminen oli helpompaa, sillä lapset eivät

ujostelleet minua ja pystyivät avoimesti kertomaan satujaan, mikä on tärkeää sadutuksen onnistumisen kannalta. Koin, että opinnäytetyön toteuttaminen sellaisessa ryhmässä, jonka lapsia en tunne tai jotka eivät tunne minua, olisi haastavampaa. Mielestäni lasten täytyy voida luottaa siihen aikuiseen, jolle he tarinaa kertovat.

Suunnitteluvaiheessa luin teoriaa sadutuksesta, sen käytöstä ja merkityksestä. Tarkoitukseni oli, että sadutan lapsia ensin kaksi tai kolme kertaa yksin, sen jälkeen pidän heille ryhmasadutuksen. Sadutusten jälkeen tarkoitukseni oli poimia jokin aihe tai teema, joka saduista nousi ja toteuttaa lasten kanssa yhdessä askartelutuokio. Lopuksi lapset saisivat valokuvata omat tuotoksensa ja päästä kokeilemaan kuvien siirtämistä tietokoneelle ja sitä kautta niiden tulostamista.

Ennen projektin toteuttamista hain tutkimuslupaa Helsingin Varhaiskasvatusvirastolta.

6.2 Projektin toteutus

6.2.1 Satuja prinsessoista

Aloitin lasten saduttamisen yksilösaduttamisella. Halusin tehdä sadutustilanteesta arkisen, muuhun toimintaan sisältyvän vuorovaikutustilanteen. Toteutin sadutushetket, kun lapsilla oli leikkiaika, sillä uskoin heidän olevan avoimempia oman luontaisen tekemisensä parissa kuin silloin, jos olisin poistanut heidät tilanteesta esimerkiksi toiseen huoneeseen. Hakeuduin jokaisen lapsen luokse erikseen ja kehoitin häntä kertomaan minulle sadun. Kerroin hänelle, että kirjoitan sadun paperille ja lopuksi luen sen hänelle. Osa lapsista sai ajatuksesta kiinni välittömästi ja he rupesivat kertomaan satua innoissaan. Osaa taas hieman jännitti sadun kertominen yksin tai he eivät keksineet, mistä voisivat sadun kertoa ja sadut jäivät muutaman lauseen mittaisiksi. Kun satu oli kerrottu, luin sen lapselle ja sanoin, että hän saa muuttaa sitä, mikäli tahtoo. Tämän jälkeen lapsi sai vielä keksiä sadulleen nimen. Oman sadun kuuleminen aiheutti lapsessa hilpeyttä ja selvästi myös ylpeyttä, sillä kaikki halusivat näyttää sadun vanhemmilleen. Ensimmäiset sadut kirjoitinkin jokaiselle lapselle puhtaaksi ja annoin kotiin vietäväksi.

Jatkoin sadutuskertoja jokaisen lapsen kanssa vielä kaksi kertaa, jotta menetelmä tulisi heille tutuksi. Loppujen lopuksi lapset alkoivat itse hakeutua minun luokseni sanoen, että

haluaisivat kertoa sadun. Mahdollistin jokaisen lapsen aloitteen ja annoin heidän tarinoida. Satuja tuli sekä yksin kerrottuna, että kaverin kanssa. Välillä lapsilla oli leluja mukana, joiden ympärille he sadun rakensivat. Mitä enemmän sadutushetkiä oli pidetty, sitä rohkeammin myös ne lapset, jotka aluksi eivät olleet uskaltaneet satuja kertoa, alkoivat myös kertomaan pidempiä satuja.

Kun yksilösadutuksia oli jatkettu viikon ajan, sadutin heitä ryhmänä. Kerroin heille, että on tärkeää antaa kaverin puhua ja odottaa omaa vuoroaan. Käskin heitä myös kuuntelemaan, mitä kaveri kertoo, jotta tarinasta tulee heidän yhteinen. Lapsi, joka aikaisemminkin oli rohkeasti kertonut satuja, aloitti. Muut ryhmän lapsista kuuntelivat aluksi hiljaa, mutta hetken päästä hekin rohkaistuivat jatkamaan tarinaa. Jouduin välillä keskeyttämään heidät, sillä tarina eteni niin nopeasti, etten pysynyt kynäni kanssa heidän perässään. Tämä ei kuitenkaan heitä häirinnyt, vaan tarina jatkui heti, kun annoin luvan jatkaa. Jouduin myös välillä muistuttamaan heitä toistensa kuuntelemisesta sekä puheenvuoron antamisesta. Tarinan päätyttyä luin sen heille ääneen. Kaikkia nauratti yhteisen sadun kuuleminen ja sitä kommentoitiin hilpeästi. Luettuani tarinan kysyin, haluaako joku vielä muokata sitä. Kaikki olivat tarinaan tyytyväisiä ja halusivat, että luen sen vielä uudestaan.

Ryhmän yhteisen sadun teemana oli prinsessa. Kuitenkin jokaisessa tarinassa toistuivat samat aiheet: prinsessat ja taikamaailma. Kyseiset teemat olivat vahvasti myös läsnä lasten leikeissä ja piirrustuksissa, joten selvää oli, että prinsessat kiinnostivat heitä sillä hetkellä. Saduissa kuului myös viitteitä tunnettuihin prinsessasatuihin, kuten Prinsessa Ruususeen, Lumikkiin ja Pieneen Merenneitoon, mikä viittasi siihen, että lapset olivat varmasti kuulleet satuja tai katsoneet elokuvia kyseisistä prinsessoista.

6.2.2 Prinsessoiden askartelua

Koska saduista välittyvä teema oli niin selkeä, päätin että lapset saavat askarrella omat prinsessat. Aihe askarteluun tuli lapsilta heidän omien satujensa kautta. Vaikka minä päätinkin, että lapset askartelevat prinsessat, liittyi se heitä kiinnostavaan teemaan.

Olin tulostanut jokaiselle mallikuvan ihmisestä, josta he piirsivät ääriiviivat pahville ja leikkasivat sen irti. Tämän jälkeen lapset pääsivät kanssani askarteluvarastoon valitsemaan haluamiansa materiaaleja prinsessojaan varten. Kun tarvittavat materiaalit oli valittu, palasimme takaisin askarteluhuoneeseen valmistelemaan prinsessat. Itse en

puuttunut millään tavalla heidän valintoihinsa tai tapoihinsa toteuttaa näkemystään, vaan jokainen sai tehdä prinsessastaan omannäköisensä. En myöskään tehnyt valmista mallikappaletta, jotta lapset eivät ryhdy kopioimaan sitä, sillä olin aiemmin huomannut, että lapset usein halusivat tehdä työstään samanlaisen, kun aikuisen tekemä oli. Lapset kuitenkin ottivat mallia toisiltaan ja kopioivat toistensa keksimiä, kivoina pitämiään ideoita. Esimerkiksi kun yksi lapsista keksi, että haluaa tehdä prinsessalleen vyön lahjanauhasta, myös muut lisäsivät sellaisen omalle prinsessalleen.

Askarteluissaan lapset käyttivät leikkaamista, liimaamista ja piirtämistä. Materiaaleina toimivat eri väriset kartongit ja paperit, kankaat, nauhat sekä kimallejauhe. Kun prinsessat olivat valmiita, saivat lapset vielä kiinnittää niihin tikut. Näin prinsessoista tuli tikkunuket, joilla he pystyivät myöhemmin leikkimään.

6.2.3 Prinsessoiden taltiointi

Kun prinsessat olivat valmiit, pääsivät lapset taltioimaan ne kameralla. Jokainen sai valita paikan, jossa haluaa prinsessansa kuvata. Kun paikka oli valikoitu, sai lapsi ottaa kolme kuvaa päiväkodin käytössä olevalla digikameralla. Ohjeistin lapsia kameran käytössä, muuta annoin heille vapauden valita kuvan etäisyyden ja kulman.

Kuvio 2. Prinsessa Ruusunen. Tyttö 5v.

Kuvien ottamisen jälkeen menimme yhdessä päiväkodin tietokoneelle, jolle siirsimme kuvat. Katsoimme jokaisen ottamat kuvat läpi tietokoneelle siirtämisen jälkeen. Jokainen sai valita kuvista yhen, joka säilytetään ja tulostetaan. Valintojen jälkeen jokainen sai tulostaa oman kuvansa, joka lopuksi lisättiin heidän kasvun kansioihinsa, minne dokumentoidaan lapsen arkea päiväkodissa.

6.3 Projektin arviointi

6.3.1 Sadutus

Sadutukseen liittyen kysyin lapsilta seuraavat kysymykset: ”Miltä tuntui kertoa satu”, ”Mikä oli parasta” ja ”Toivotko, että saisit kertoa satuja myöhemminkin?”.

Yleisellä tasolla kaikki lapsista pitivät sadun kertomista kivana. Yksi lapsista mainitsi, että hän ei aluksi halunnut kertoa satua, koska hän ei osannut, mutta ”yhdessä kerrottu satu oli kiva”. Toinen taas mainitsi, että ”mun suu ei pystyt lopettaa puhumista”. Parhaiksi asioiksi sadun kertomisessa lapset mainitsivat oman sadun keksimisen ja sen, että minä luin heille heidän satunsa, koska ”se oli niin hassua”, mainitsi eräskin tytöistä. Uudestaan haluaisivat satuja kertoa kaksi tytöistä. Kaksi muuta kohauttelivat olkapäitään ja sanoivat, etteivät tiedä, haluaisivatko kertoa lisää saduja.

Yksilösadutuksen aikana huomasin, että sadun aloittamisen helppous oli yksilökohtaista. Osa aloitti sadun kertomisen heti, kun olin kertonut heille ohjeet, toisille aloittaminen oli hankalampaa. Kannustamisen jälkeen nämäkin lapset usein kykenivät kertomaan ainakin lyhyen sadun. Ryhmäsadutuksen aikana lasten yksilölliset erot näkyivät. Ne lapset, joille yksilösadutuksessa sadun kertominen oli helppoa, osallistuivat sadun kerrontaan aktiivisesti. Ne lapset taas, joille sadun aloittaminen yksilösadutuksessa oli hankalaa, kuuntelivat aluksi mielummin toisten kertomaa satua. Huomasin kuitenkin, että näille lapsille muiden kertoman sadun kuunteleminen toimi rohkaisevana tekijänä ja lopulta hekin uskaltautuivat tuomaan ajatuksiaan esille.

Itse pidin kovasti sadutushetkestä, sillä niiden kautta pääsin viettämään aikaa lapsen kanssa sekä kahden kesken, että pienryhmänä. Lapsen yksilöllinen huomioiminen onnistui paremmin ilman suuren ryhmän läsnäoloa. Lapsista huomasin, että he nauttivat, kun saivat viettää aikaa aikuisen kanssa ilman, että joku keskeyttää koko ajan. Lasten ei

tarvinnut kilpailla huomion saamisesta, vaan he huomasivat, että jokaisen puhetta kuunneltiin. Lasten omatoiminen hakeutuminen minun luokseni satujen kertomista varten sadutushetkien ulkopuolellakin osoittaa, että tuokiot olivat lapsillekin mieluisia ja tärkeitä. Itse opin kuuntelemaan ja huomioimaan lapsilta lähtöisin olevia ajatuksia ja ideoita, sekä huomioimaan jokaisen yksilöllisiä tarpeita.

6.3.2 Askartelu

Prinsessoiden askartelusta kysyin lapsilta seuraavat kysymykset: ”Tiedätekö, miksi te askartelitte prinsessat” ja ”Millaista oli käydä askartelutarvikevarastossa?”. Askartelutarvikevarastoa koskevan kysymyksen halusin kysyä siitä syystä, että lapset eivät yleensä pääse sieltä valitsemaan askarteluihin käytettäviä materiaaleja, vaan aikuinen valikoi ne heidän puolestaan. Kaikki lapset olivat ymmärtäneet, että prinsessoiden askartelu liittyi heidän kertomiinsa tarinoihin. ”Koska siinä tarinassa oli prinsessa”, ”Nii, se Prinsessa Ruusunen”. Askartelutarvikevarastoa koskien lapset kommentoivat seuraavasti: ”Se oli aika hassua, ku siel oli niin paljon kaikkee”, ”mä en oo koskaan ennen käyny siellä”, ”se oli tosi pieni”, ”mä haluisin aina hakee sieltä sitä kimaltavaa”.

Kuvio 3. Prinsessa Tähtäpää. Tyttö 5v.

Oli mukavaa nähdä, miten paljon lapset nauttivat saadessaan askarrella jotain sellaista, mitä itse haluavat. Vaikka prinsessoiden askartelu olikin minun päätökseni, tuli idea niihin lapsilta. Olisin voinut kysyä lapsilta, mitä he haluavat askarrella, mutta projektin idean kannalta koin, että se ei olisi ollut tarkoituksenmukaista. Onnistuin tekemään itse askartelusta lapsilähtöisen antamalla heidän valita käytettävät materiaalit sekä olemalla puuttumatta siihen, millaiset prinsessat jokainen askartelee. Askartelutuokion aikana havaitsin, että lapsilla on tarve tuntea kuuluvansa ryhmään ja tulla siinä hyväksytyksi. Tämä kävi ilmi toisten ideoiden kopioimisessa sekä mielipiteiden kysymisellä liittyen omaan työhön. Lapsilla oli myös tarve saada varmistusta omasta osaamisestaan. He pyysivät sekä minulta että toisiltaan varmistusta siitä, että heidän prinsessansa on kaunis. Lapset olivat silminnähden ylpeitä omista töistään, sillä askartelutuokion jälkeen he kysyivät monesti, saavathan leikkiä niillä ja viedä ne kotiin sekä esittelivät valmiita töitään innoissaan muille ryhmän jäsenille.

Askartelutuokio opetti minulle sen, miten tärkeää on lasten kiinnostuksen kohteiden huomioiminen toiminnan suunnittelussa. Lapset sitoutuivat paremmin askarteluun ja olivat siitä innoissaan, kun aihe tuli heiltä itseltään. Tämä johtopäätös syntyi erään ryhmän lapsen kommentista ”mä en tykkää askarrella”, kun kerroin, että tarkoituksena on askarella. Kuitenkin myös tämä lapsi oli innoissaan tekemässä omaa prinsessaansa ilman, että häntä täytyi siihen suostutella. Oli myös tärkeää, että lapset pääsivät valitsemaan materiaaleja, joita halusivat työssään käyttää. Mielestäni tätä kautta jokaisen yksilöllisyys pääsi töissä paremmin esille. Askartelun aiheeksi olisi ollut mahtavaa ottaa koko sadun kuvittaminen, mutta ajallisista syistä tähän työhön se ei sopinut.

6.3.3 Kuvien ottaminen ja tulostaminen

Kuvien ottamiseen liittyen kysyin lapsilta ”oletko aikaisemmin ottanut valokuvia, jos olet niin millä olet kuvia ottanut” ja ”oletko saanut ottaa valokuvia päiväkodissa?”. Jokainen lapsi kertoi saaneensa ottaa kuvia äidin tai isän puhelimella. Kukaan ei maininnut, että olisi kuvannut aikaisemmin digikameralla, mikä ei sinänsä tullut minulle yllätyksenä, sillä vaikuttaa siltä, että perinteiset digikamerat ovat väistymässä älypuhelisten ja tablettien tieltä arkisten kuvien ottamisessa. Päiväkodissa valokuvien ottaminen oli vieraampaa. Lapset tiesivät, että päiväkodissa on kamera ja tabletti, mutta niitä ovat käyttäneet lähinnä aikuiset. Tämä kertoo mielestäni siitä, että lapsille ei ole annettu riittävästi mahdollisuuksia tutustua teknologisiin laitteisiin, vaikka ne toimittavat tärkeää

roolia ihmisten elämässä tänä päivänä. Voi toki myös olla, että lapsia ei ole edes kiinnostanut niihin tutustuminen, mutta mikäli mahdollisuutta sellaiseen ei tuoda esille, eivät lapsetkaan sitä osaa pyytää.

Itse valokuvaustilanne oli nopea ja siinäkin lapset kopioivat toistensa keksimiä kuvauspaikkoja. Valokuvissa olisi ehkä näkynyt enemmän lasten omat ideat, mikäli olisin ottanut jokaisen lapsen yksitellen kuvaamaan, ilman muun ryhmän läsnäoloa. Kuitenkin tämän toiminnan tarkoituksen kannalta se, millaisia kuvia lapset ottivat ei ollut yhtä tärkeää kuin se, miten kuvia otetaan.

Lapsista oli hauskaa nähdä heidän itse ottamansa kuvat suurennettuina tietokoneen näytöltä. Jo pelkästään se, että lapset pääsivät tietokoneelle, oli heistä jännittävää. Päiväkodin tietokone sijaitsee erillisessä huoneessa poissa ryhmätilasta ja lapset eivät sinne yleensä pääse. Eräs lapsi hämmästelikin tietokoneelle menemistä sanoen: ”ei me saada tänne mennä”. Ryhmässä on oma kannettava tietokone, mutta ryhmän henkilökunnan mukaan lapset eivät ole edes huomanneet sen olemassa oloa. Kuvien katselun jälkeen jokainen sai vielä katsoa omat kolme kuvaansa ja valita niistä haluamansa säilytettäväksi. Kun kuva oli valittu, jokainen sai minun ohjeistuksellani tulostaa kuvan.

Itse hämmästyin sitä, miten vähän lapset olivat päässeet käyttämään kameraa, tablettia ja tietokonetta päiväkodissa. Uskoisin tämän johtuvan siitä, että laitteiden käyttö lasten kanssa on vielä melko uusi toiminnan tapa, joka saattaa vanhemmista työntekijöistä tuntua vieraalta.

7 Pohdinta

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tutustuttaa lapset sekä varhaiskasvattajat sadutusmenetelmään lasten osallisuutta vahvistavana työtapana. Tavoitteenani oli teorian ja lasten projektin kautta tuoda varhaiskasvatuksen kentälle näkyväksi sadutusmenetelmä, jonka avulla lasten osallistaminen toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin voidaan helposti mahdollistaa. Lisäksi tavoitteenani oli prosessin myötä syventää omaa ammatillista osaamistani.

Osallisuutta käsittelevään teoriaan tutustuessani huomasin, että osallisuus on laaja käsite, joka mielletään eri yhteyksissä eri tavoin. Lasten osallisuuteen varhaiskasvatuksessa on kiinnitetty viime vuosien aikana enemmän huomiota ja sen tärkeyttä on ryhdytty korostamaan. Huomasin kuitenkin, että osallisuuden vahvistamisen keinoista varhaiskasvatuksen arjessa ei ole vielä kovin suurta tutkimustietoa tai muuta kirjallisuutta.

Etsiessäni tutkimuksia sadutuksesta, huomasin että aiheesta on tehty muutamia opinnäytetöitä, mutta tieteellisiin tutkimuksiin kyseistä menetelmää ei ole juuri käytetty. Opinnäytetyötkin käsittelivät suurimmaksi osaksi itse sadutusta eikä sitä, miten sadutusta voidaan hyödyntää. Halusin itse korostaa opinnäytetyössäni sadutuksen hyödyntämistä varhaiskasvatuksessa menetelmänä lasten toiveiden, mielipiteiden, ajatusten ja kiinnostuksen kohteiden esille tuomiselle, joiden kautta lapset saadaan osallisiksi toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.

Selvää on, että päiväkotikäiset lapset kaipaavat vielä paljon aikuisen läsnäoloa ja huomiota sekä omien leikkiensä aikana, että ohjatussa toiminnassa. Henkilökunnan saattaa kuitenkin olla haastavaa pystyä vastaamaan jokaisen lapsen aloitteeseen suuressa ryhmässä, jolloin lasten ajatukset voivat jäädä huomioimatta. Tästä syystä onkin tärkeää, että varhaiskasvatuksessa toteutettaisiin pienryhmätoimintaa. Pienryhmissä lasten on helpompi tuoda omia ideoitaan ja ajatuksiaan esille ja henkilökunnan on helpompi tarttua niihin. Myös lapset saavat pienryhmissä kaipaamaansa aikaa aikuisen kanssa.

Jotta koko projekti olisi ollut lapsilähtöinen, olisi lasten toiveiden ja mielipiteiden huomioiminen ollut tärkeää jo suunnitteluvaiheessa. Koin kuitenkin, että sillä tavoin projekti ei vastaisi sen tarkoitukseen ja tavoitteeseen, eikä projektin lyhyt kesto olisi sitä

mahdollistanut. Koen kuitenkin, että projekti vastasi tarkoitukseensa lasten osallisuuden vahvistamisesta. Projekti oli suunniteltu niin, että sitä pystyttiin muokkaamaan lapsilta tulevien ajatusten myötä. Lasten ääni kuului ja näkyi koko projektin ajan. Mielestäni se onkin tärkein asia lasten osallisuutta varhaiskasvatuksessa ajatellen. Toiminnan ei tarvitse olla täysin lasten itsensä suunnittelemaa ja toteuttamaa. Lasten osallisuus toiminnassa näkyy jo silloin, kun toiminnan idea kumpuaa heistä.

Yksi opinnäytetyöni tavoitteista oli kirjallisuuden ja lasten projektin kautta tuoda varhaiskasvatuksen kentälle näkyväksi menetelmä, jonka avulla lasten osallistaminen toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin on mahdollista. Mielestäni onnistuin kokoamaan ideani kattavasti sellaiseksi esimerkiksi, joita halukkaat pystyvät käyttämään ja muokkaamaan vastaamaan omaa toimintaansa.

Opinnäytetyöprosessin aikana opin, miten tärkeää on antaa lapselle aikaa ja olla aidosti kiinnostunut siitä, mitä lapsi sanoo. Lapsesta saa paljon tietoa, kun itse hetkeksi pysähtyy ja kuuntelee. Prosessin myötä sain lisää kokemusta lasten kohtaamisesta ja ohjaamisesta. Lisäksi opin käyttämään sadutus-menetelmää, jota pyrin myös tulevaisuudessa hyödyntämään omassa työssäni. Nyt, kun lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa on enemmän pinnalla kuin koskaan aikaisemmin ja varhaiskasvatuksen henkilökunta pohtii keinoja osallisuuden vahvistamiselle, toivon että mahdollisimman moni innostuu kokeilemaan sadutusta ja hyödyntämään sitä kautta esille tulevia, lapsille tärkeitä asioita toiminnan suunnittelussa.

Lähteet

Hart, Roger 1992. Children's Participation: From Tokenism to Citizenship. Florence: UNICEF International Child Development Centre. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf>. Luettu 1.11.2017.

Helsingin kaupunki 2017. Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017. Esite. Helsinki: Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala. 8, 15, 23–24, 37. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <https://www.hel.fi/static/liitteet/kasvatuksen-ja-koulutuksen-toimiala/Varhaiskasvatus/HKI_VASU_FIN_A4_sivuittain_DIGI_100dpi.pdf>. Luettu 29.10.2017.

Huono itsetunto 2015. Mehiläinen. Mielenterveys. Verkkodokumentti. <<https://www.mehilainen.fi/mielenterveys/itsetunto>>. Luettu 29.10.2017.

Hyvinvointi- ja terveyserot 2017. Osallisuus. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Päivitetty 24.4.2017. Saatavana osoitteessa: <<https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>>. Luettu 30.10.2017.

Identiteetti – Kuka minä olen? n.d. Suomen mielenterveysseura. Itsetuntemus. Saatavana osoitteessa: <<https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/itsetuntemus/identiteetti-kuka-min%C3%A4-olen>>. Luettu 29.10.2017.

Karlsson, Liisa 2005. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Keuruu: PS-kustannus. 9 – 139.

Kauppinen, Riitta – Sommers-Piironen, Johanna – Vainio, Johanna – Mäkelä, Päivi – Vilmilä, Fanny – Kataja, Elina 2013. Lapsen ääni –tarina minulta. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry.

Komulainen, Tanja 2014. Torstai on toiveita täynnä. Kasvu 1.2014. 22.

Laki lapsen päivähoidosta annetun lain muuttamisesta 580/2015. Annettu Helsingissä 08.05.2015.

Lapset kertovat 2013. Sadutus. Lapset kertovat ja toimivat. Päivitetty 9.3.2013. Saatavana osoitteessa: http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/Sadutus/sadutus_paa.htm. Luettu 18.11.2015.

Lasten osallisuus 2016. Pelastakaa lapset. Lapsen oikeudet. Saatavana osoitteessa: <http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/vaikuttamistyo/osallisuus/>. Luettu 18.11.2015. Lastensuojelun käsikirja 2016. Lapsen osallisuus. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Päivitetty 30.12.2016. Saatavana osoitteessa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>. Luettu 31.10.2017.

Matikka, Johanna 2015. Osallisuudella ei ole ikärajaa. Teoksessa Meriluoto, Taina – Marila-Penttinen, Leena – Lehtinen, Essi (toim.): Osallisuuden ja kokemusasiantuntijuuden käsikirja. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. 11. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: https://www.e-julkaisu.fi/ensi_ja_turvakotien_liitto/osallisuus_kasikirja/#pid=9. Luettu 1.11.2017.

Mediakasvatusseura 2016. Tukea mediakasvatukseen varhaiskasvatuksessa. Saatavana osoitteessa: <http://www.mediakasvatus.fi/materiaali/tukea-mediakasvatukseen-varhaiskasvatuksessa/>. Luettu 29.10.2017.

Meriluoto, Taina – Marila-Penttinen Leena 2015. Mikä osallisuus, mikä kokemusasiantuntijuus? Teoksessa Meriluoto, Taina – Marila-Penttinen, Leena – Lehtinen, Essi (toim.): Osallisuuden ja kokemusasiantuntijuuden käsikirja. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. 7–9. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: https://www.e-julkaisu.fi/ensi_ja_turvakotien_liitto/osallisuus_kasikirja/#pid=9. Luettu 1.11.2017.

Meriluoto, Taina – Marila-Penttinen, Leena 2015. Mitä osallisuuden ja kokemusasiantuntijuuden toteutumiseen tarvitaan? Teoksessa Meriluoto, Taina – Marila-Penttinen, Leena – Lehtinen, Essi (toim.): Osallisuuden ja kokemusasiantuntijuuden käsikirja. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. 39–40. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: https://www.e-julkaisu.fi/ensi_ja_turvakotien_liitto/osallisuus_kasikirja/#pid=9. Luettu 1.11.2017.

Nuoret 2017. Itsetunto. Väestöliitto. Saatavana osoitteessa: <http://www.vaestoliitto.fi/nuoret/mina-ja-muut/itsetunto/>. Luettu 29.10.2017.

Ruokonen, Inkeri – Rusanen, Sinikka – Välimäki, Anna-Leena (toim.) 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 48 – 49.

Suomen perustuslaki 731/1999. Annettu Helsingissä 11.06.1999.

Turja, Leena 2010. Lapset osallisina – Kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Varhaiskasvatus tänään. Suomen varhaiskasvatus ry:n verkkolehti. Saatavana osoitteessa: <http://ecef.org/wp-content/uploads/2014/03/2011-3-Turja.pdf>. Luettu 30.10.2017.

Turja, Leena 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, Eeva – Turja, Leena (toim.): Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 46–48, 52.

Virkki, Päivi 2015. Varhaiskasvatus toimijuuden ja osallisuuden edistäjänä. Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto: Filosofian tiedekunta / Soveltavan kasvatustieteen ja opettajakoulutuksen osasto. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto. 103–106, 113–115. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1735-5/urn_isbn_978-952-61-1735-5.pdf. Luettu 29.10.2017.

Voice & Influence 2017. What do we mean by Voice & Influence. Success for all. Saatavana osoitteessa: http://www.southend.gov.uk/southendchildren/info/35/voice_and_influence. Luettu 1.11.2017.

Yleissopimus lapsen oikeuksista n.d. Unicef. Sopimus kokonaisuudessaan. Saatavana osoitteessa: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>. Luettu 26.11.2015.

Lupakysely lasten vanhemmille

Hyvä lapsen huoltaja

Olen sosionomi-opiskelija Helsingin Metropolia ammattikorkeakoulussa ja olen tekemässä opinnäytetyötäni lapsenne päiväkotiryhmässä.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, kuinka lasten osallisuutta voidaan vahvistaa päiväkodissa sadutusmenetelmää käyttämällä sekä tuoda työntekijöille toimintamalli lasten osallisuuden vahvistamisen avuksi päiväkodin arkeen. Opinnäytetyö toteutetaan saduttamalla lapsia sekä yksin, että ryhmässä, jonka jälkeen lapset pääsevät askartelemaan sadun teeman mukaisesti sekä harjoittelemaan digikameran käyttöä työn dokumentoinnin välineenä. Toteutuksen on tarkoitus tapahtua 1.11.2016 - 31.12.2016 välisenä aikana.

Valmiissa opinnäytetyössä ei tule käymään ilmi lapsen nimeä, päiväkotia tai muuta sellaista tietoa, josta lapsi voitaisiin tunnistaa.

Tällä kirjeellä pyydän teidän suostumustanne lapsenne osallistumiselle opinnäytetyön tekoon.

Terveisin

Saara Laaksonen

Lapseni _____

☐
☐

Saa

Ei saa

Osallistua opinnäytetyön toteutukseen.

_____
Päivämäärä

_____
Huoltajan allekirjoitus

Ryhmäsadutuksen tuotos

Prinsessa Ruusunen

Olipa kerran pieni prinsessa. Hänen nimensä oli prinsessa ruusunen. Se pahatar halusi tappaa prinsessan piikillä. Hän tuli metsään ja prinsessa astui kuralätäkköön. Silloin hän tapasi linnun ja hän tapasi prinssin. Sitten se näki jonkun torinin, mustan tornin siinä. Ja hän näki, että pitkin hänen selkää kiipesi hämähäkki. Ja hän oli eksynyt. Ja hän rupesi itkemään. Ja sitten hän huomasi, että taivaalla lensi iso punainen musta lohikäärme. Ja sitten hän näki mustan korpin. Ja sitten hän kävi makaamaan ihanan pehmeään nurmikkoon. Ja sitten hän näki ihanan pinkin ruusun. Sitten hän otti sen käteen ja siinä oli piikkejä ja piikki meni sormeen. Ja sitten se pieni pottuinen taikuri sa nimekseen pottuinen taikuri. Sinne linnaan lensi saippuakuplatyttö. Saippuakuplatytön eteen lensi paha kummitus. Möröt oli pahattaren varkaita ja pahatar ja kummitukset oli vanginneet kaikki kiltit kellaripeikolle. Ja sitten hän näki merirosvolaivan ja sitten hän kiljaisi iik! Ja sitten hän näki punaisen papukaijan. Ja siellä oli samanlaisia pikkuisia papukaijanpoikasii. Mutta puussa olikin tyttöpapukaija, jolla oli pikkupapukaijoja. Sen pituinen se.